

תבונות

הגות עיון ופשוט
משיעורי

הג"ר דוד לייבל שליט"א

נערך ע"י תלמידיו

מעמד הברכה והקללה

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: אֱלֹהֵי יַעֲקֹב לְכַרְךָ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִזִים בְּעֵבְרָתְךָ אֶת הַיְיָדָן שְׂמֵעוֹן וְלֹא וַיהוָה וַיִּשְׁשָׁבֶר וַיּוֹסֶף וּבְנִימֵן: וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גֹּד וְאִשָּׁר וְזַבְיֻלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי: וְעַנּוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם...

במעמד זה של 'הברכה והקללה' בני ישראל מתבקשים לבחור בין קיום מצוות ה' המביא ברכה לחיי האדם לבין אי קיומן העלול להמיט עליו קללה חלילה. אמנם, יש להתבונן בפרטים הכלולים באותו מעמד ובלקח שאנו עשויים ללמוד מהם.

ראשית צריך להבין את התועלת בעצם המעמד, מה תוספת יש במעמד על הר גריזים והר עיבל על פני אמירת הדברים לאוזני בני ישראל ללא שהם יעמדו על הר כל שהוא. שנית יש להתבונן בעניין חלוקת העם לשניים, חלקם להר גריזים וחלקם להר עיבל. מדוע לא הוצב העם כולו בצד הברכה ואילו הקללה נוטל אל השממה? כמו כן צריך להבין, מדוע הלוויים נשארים למטה בתוך.

בנוסף, יש להתבונן האם החלוקה לפי שבטים היא חלוקה אקראית או שישנה סיבה מהותית לכך ששבט מסוים משויך לברכה והאחר לקללה?

ואשא אתכם על כנפי נשרים

מעמד זה של הברכה והקללה מתרחש בכניסה לארץ ישראל. באותה העת, מלבד העובדה שהבטחת הקב"ה להנחיל את הארץ לעם ישראל מתממשת, מתרחש גם שינוי מהותי בהנהגת עם ישראל וביחס בינו לבין הקב"ה. במשך היותו במדבר, עם ישראל הושגח באופן מיוחד ע"י הקב"ה שמרפד את דרכם ע"י ענני כבוד ומוריד להם את מזונם מן השמים דבר יום ביומו. וכמו כן מונהג עם ישראל ע"י משה רבינו "כאשר ישא האומן את היונק". עם ישראל במדבר היה נתון אפוא במצב שהוא לא צריך לדאוג לצרכיו הגשמיים, ובאשר לצרכיו הרוחניים ולקשר שלו עם ה' קיימת בעבורו כתובת אחת, יחידה ובוררה אליה הם יכולים לפנות לכל טענה ומענה. במצב שכזה בני ישראל לא נדרשים לקחת אחריות על עצמם ולנהל את חייהם, אלא הם סמוכים על שולחנו של מנהיגם הגדול, הרועה הנאמן משה רבינו, שמחד, דואג לכל מחסורם הגשמיים ומאידך מביא להם כל העת את דבר השם ואת הדרך ילכו בה.

סוג הקשר הזה בין עם ישראל לקב"ה ולמשה רבינו בא לידי ביטוי באופן ובצורה שבה נכרתת הברית בהר סיני. משה רבינו עולה לבדו אל ההר ומביא את דבר ה' אל העם העומד למטה ומצפה לשמוע את דבריו. וכהמשך ישיר לזה אנו עדים לתלות המוחלטת של העם במשה בחטא העגל כאשר בעקבות עלייתו של משה אל ההר ומחשבתם ש'בושש לרדת מן ההר' מיד הם פנו לעבודה זרה.

היום הזה נהיית לעם לה' אלוך

עם כניסתם של בני ישראל לארצם הנהגה זו עומדת להשתנות. הן מבחינת סיפוק הצרכים הגשמיים והן מבחינה רוחנית באופן ההנהגה של עם ישראל והיחס בינו לבין הקב"ה. כשעם ישראל נכנס לארץ המן פוסק מלרדת, ענני הכבוד נעלמים וכך גם בארה של מרים. מעתה הם נדרשים לספק בעצמם את צרכיהם ולכוון באופן טבעי את סדרי ארצם על כל המשתמע מכך. המשמעות היא לא רק מבואן הגשמי, אלא גם מבחינה רוחנית המשמעות היא שהקב"ה מסתיר במעט את הנהגתו שהייתה גלויה עד עתה.

מכאן ואילך אופי העבודה של עם ישראל את הקב"ה הוא שונה ומוטל עליהם לנהל את חייהם על פי התורה ללא הנהגתו המסורה של משה רבינו וגם בל א גילוי השכינה שהיה מנת חלקם כל עת היותם במדבר.

ואכן, ההבדל בין מעמד זה של הברכה והקללה לבין מעמד הר סיני בולט מאוד. ראשית, מעמד הר סיני מתקיים על הר אחד ואילו כאן בשני הרים, וההבדל המשמעותי יותר כפי שציינו הוא שבהר סיני רק משה עולה אל ההר וכל העם עומד למרגלותיו ואילו כאן העם עצמו הוא הניצב על ההרים בזמן כריתת הברית, משמעות הדברים היא כפי שביארנו, מעמד זה שהוא בעצם כעין חזרה על 'נעשה ונשמע' בזעיר אנפין לפני כניסתם של בני ישראל לארץ מבטא מחד גיסא חזרה על המחויבות של העם לקיום התורה ומצוותיה, ומאידך, כאמור, הוא מבטא בשינוי אופיו את השוני שמתרקם במבנה של עם ישראל, בצורת ההנהגה שלהם, ובעבודת השם המיוחדת שמעתה ואילך תהיה מנת חלקם. נראה אפוא שזה מה שבאה לסמל עמידתו של העם עצמו על ההרים בעת הברכה והקללה. כעת העם מקבל את האחריות על אורח חייו הן בקשר שלהם מול השם, והן בהעדר הנהגתו המיוחדת של משה.

סוד מרע ועשה טוב

לאחר שביארנו את מהותו של מעמד הברכה והקללה יש לנו לברר גם מדוע מתחלקים עם ישראל לשניים ומה עניינה של החלוקה לברכה ולקללה?

נראה לומר ששורש החלוקה לברכה וקללה נעוץ בחלוקה יסודית המתקיימת בעבודת ה' ומתבטאת גם בשתי סוגי המצוות המוכרות לנו בתורה. מצוות עשה ומצוות לא תעשה. בעבודת ה' האדם מצווה, ראשית כל, לסור מהרע, שזהו בעצם חלק ה'לא תעשה' ומאידך, ישנן 'מצוות עשה' הדורשות עשייה חיובית של מעשים שמטרתם לקרב אותנו לה' ולרומם אותנו מבחינה רוחנית.

עבודת ה' שלימה מורכבת אפוא משני הצדדים, מזיהוי הרע ופרישה ממנו, ומשאפה לטוב והתקרבות אליו. אך באופן מעשי יתכן שיהיו אנשים שעיקר עבודתם תהיה דרך ההגבלות, האיסורים והפרישה מהרע, וישנם שעיקר עבודתם תתרכז בפן החיובי וב"עשה טוב". שתי קטגוריות אלו מלווים את עם ישראל כל אורך ההיסטוריה ומכוננות אסכולות שונות שלעיתים הינם ברי פלוגתא. מבית שמאי ובית הלל, דרך חכמי אשכנז וחכמי ספרד ועד המחלוקות בין חסידים למתנגדים. מחלוקות אלו שמתקיימות לשם שמים יוצרות בעם ישראל את האיזון בין שני הצדדים הללו שמהווים את שלימותה של עבודת ה'.

ברכה וקללה

נראה לבאר שזהו גם הרעיון שעומד בבסיס החלוקה בין ברכה וקללה אותה מעמיד משה רבינו. עם ישראל המקבל על עצמו בפתחה של הארץ את עול התורה והמצוות צריך לעשות זאת בשלימות, הן מצד ה"עשה טוב" והן מצד ה"סור מרע". ומשה מדגיש זאת ע"י חלוקה של העם לפי עיקרון זה.

לפי זה, חלוקת השבטים ובחירתם לברכה או לקללה הייתה ככל הנראה גם היא לפי מפתח זה. שבטים ששייכים באופיים ובהתנהגותם לעבודת ה' המבוססת על פרישה מהרע נבחרו להיות על הר עיבל - "על הקללה", לחזק את קבלת האזהרות של התורה לסור מהרע, ואילו אותם המחוברים יותר לעבודת ה' שבעיקרה עשייה חיובית והתקרבות אל הטוב נבחרו לעמוד על הר גריזים "על הברכה". כאשר הלוויים העומדים בתווך יוצרים למעשה את החיבור והמיזוג בין שני הפנים. בין סור מרע ועשה טוב, בין מצוות עשה ללא תעשה ובין ברכה וקללה. מהתמזגות שני צדדים מהותיים אלו נוצרת השלימות של עם ישראל. ומתוך שלימות זו עומד עם ישראל בפתחה של ארץ ישראל וכורת ברית נצח עם הקב"ה.

העלון יוצא לאור על ידי מכון 'תבונות', רח' יהודה הלוי 10 בני ברק
האורות והערות ולקבלת תכנים נוספים ניתן לפנות במייל: office@tvnot.net
לקבלת העלון במייל a@tvnot.net